

Бойченко Валентина Василівна
канд. пед. наук, доцент кафедри загальної педагогіки, педагогіки вищої
школи та управління
Уманського державного педагогічного університету
імені Павла Тичини

ФОРМУВАННЯ ПЕДАГОГІЧНОГО МИСЛЕННЯ МАЙБУТНЬОГО КЕРІВНИКА НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ ЯК ПЕДАГОГІЧНА ПРОБЛЕМА

Соціально-економічні перетворення, що відбуваються в нашій країні, зумовлюють потреби суспільства в особистості, що володіє новим типом мислення, здатна ефективно розв'язувати свої життєві та професійні проблеми. Основною метою вищої педагогічної освіти в цьому контексті постає не тільки підготовка кваліфікованих працівників відповідного рівня і профілю, які вільно володіють професією, готові до постійного професійного вдосконалення, але й забезпечення умов для прояву ними самостійності і творчої самореалізації, які є рушійною силою здійснення предметних і соціокультурних перетворень.

У зв'язку з цим актуалізується проблема підготовки майбутнього керівника навчального закладу, здатного до ефективного вирішення фахових завдань, що постають перед випускником вищого педагогічного навчального закладу, зокрема у напрямі посилення його інтелектуального розвитку. Сьогодні школі потрібен керівник, що орієнтується в численних педагогічних новаціях, вміє критично підходити до їх аналізу, генерувати власні інноваційні ідеї, володіє фаховими та управлінськими компетенціями.

Саме такі завдання ставляться до фахової підготовки майбутнього керівника навчального закладу.

Сьогодні намітились такі тенденції у перетворенні університетської освіти – це перехід вищої школи від «школи знань» до «школи мислення» (В.В. Лепешев). У зв'язку з цим виникає потреба в оновленні процесу

формування педагогічного мислення як професійної компетентності майбутніх фахівців, зокрема – потреба у системі такої підготовки.

У педагогічному словнику ми знаходимо тлумачення «мислення» як вищої форми відображення дійсності в психіці, ідеальної діяльності, результатом якої є об'єктивна істина... [1, с.208].

Мислення вчителя є складовою педагогічної діяльності і спрямоване на вирішення специфічних для неї задач – пошук педагогічних ідей, засобів перетворення освітнього процесу та підвищення його якості. Педагогічне мислення характеризують поліфункціональність, ієрархічність, евристичність пошукових структур, багатокомпонентність тощо [3].

У тому ж словнику дається визначення «педагогічного мислення», воно характеризується як «здатність учителя застосовувати теоретичні положення філософії, психології, педагогіки, методики в конкретних педагогічних ситуаціях навчально-виховної роботи; вирішувати педагогічні завдання; використовувати педагогічні ідеї в конкретних ситуаціях діяльності; «бачити» в конкретному явищі його педагогічну суть. Педагогічне мислення дозволяє вчителю проникати в причинно-наслідкові зв'язки педагогічного процесу, аналізувати свою діяльність, погляди, переживання, знаходити науково обґрунтоване пояснення успіхів і недоліків, передбачати результати роботи» [1,с.252].

Різним аспектам формування мислення присвячено багато досліджень педагогів (І.Ф. Ісаєв, І.Я. Лернер, В.А. Сластенін та ін) і психологів (В.А. Крутецький, О.М. Леонтьєв, Н.Ф. Талізін).

Проблемі формування і розвитку практичного мислення вчителя присвячені спеціальні дослідження педагогів і психологів Г.А. Бала, Ю.К. Бабанського, Д. Брунера, П.Я. Гальперіна, В.В. Давидова, З.І. Калмикової, В.А. Крутецького, А.Н. Леонтьєва, І.Я. Лернера, А.М. Матюшкіна, Н.А. Менчинської, З.А. Муртазової, М.Н. Скаткіна, Л.М. Фрідмана та ін.

У системі підготовки майбутнього керівника для навчальних закладів реалії сьогодення вимагають не лише високого рівня його теоретичної

підготовки, але й відповідного формування особистості вчителя-управлінця, його культурного потенціалу, високого рівня психолого-педагогічної підготовки, готовності до саморозвитку, самовдосконалення. Без цих складників неможливо забезпечити професійне становлення керівника у сфері освіти, формування й розвиток його педагогічної та управлінської майстерності.

Останнім часом в освіті відбуваються переорієнтації базових принципів, основних позицій професійної підготовки у сфері освіти. Відповідно, з'являються й нові підходи до осмислення проблеми, пропонуються нові концепції надання педагогічної освіти.

Актуальним питанням постає розробка змісту, форм і методів оптимізації професійної підготовки майбутніх учителів, і формування в них педагогічного мислення як фахової компетентності є на нашу думку необхідною вимогою сьогодення. Ще більше ця проблема стосується підготовки керівника навчального закладу, бо він є прикладом для педагогічного колективу.

Педагогічне мислення, на нашу думку, може бути визначене як уміння раціонально організувати розумову працю учнів, виробляти певну систему. Це характеристика особистості майбутнього вчителя, що якісно визначає його спроможність навчати й навчатися й уособлює рівень розвитку розумових, пізнавальних, творчих і пошуково-дослідницьких здібностей, операційно-технологічних умінь, умінь долати труднощі у вирішенні проблемних ситуацій і задач; використовувати різні види мислення; вести спостереження; здійснювати самоконтроль, володіти професійною рефлексією тощо.

О.Ю. Куоні визначила умови організації цього процесу, вона говорить, що: важливими педагогічними умовами ефективного формування педагогічного мислення у студентів слід вважати: введення в освітній процес університету особистісно орієнтованого підходу; здійснення суб'єкт -суб'єктної взаємодії з метою ефективного формування у студентів комплексу інтелектуально-емоційних умінь; усвідомлену орієнтацію викладачів

університету на формування педагогічного мислення у майбутніх фахівців як компонента їх професійної компетентності [2].

Спостереження за розумовою діяльністю студентів-магістрантів під час занять, під час самостійної підготовки, при виконанні наукових робіт дозволили виявити ряд проблем та недоліків, пов'язаних із низьким рівнем розумової культури взагалі та педагогічного мислення, зокрема, серед них:

- недостатня підготовка щодо раціональних способів отримання інформації;
- майже відсутній досвід творчої діяльності щодо прийняття ефективних рішень у проблемних ситуаціях;
- низький рівень уміння спостерігається під час розв'язання педагогічних задач;
- спостерігається недостатній розвиток умінь критичного та логічного мислення тощо.

Визначення цих недоліків спрямовують на виявлення та ліквідацію прогалин у підготовці майбутнього керівника навчального закладу до розумової діяльності, а саме: формування в нього педагогічного мислення як одної з провідних фахових компетентностей. А забезпечення організації навчально-виховного процесу з магістерської підготовки «Управління навчальним закладом» вимагає розробки спеціального теоретико-методичного забезпечення для формування педагогічного мислення як фахової компетентності у майбутніх керівників навчальних закладів.

Список використаних джерел:

1. Гончаренко С. Український педагогічний словник / С. Гончаренко. – К., 1997. – 373 с.
2. Куони, Е. Ю. Формирование педагогического мышления у студентов классического университета : на примере изучения иностранного языка : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.08 / Куони Елена Юрьевна. – Ульяновск, 2010 – 285 с.
3. Осипова Е.К. Структура педагогического мышления учителя / Е.К. Осипова // Вопросы психологии. 1987. – № 5. С. 144 – 146с.